

Птахи, звірі та родичі

«Птахи, звірі та родичі» – це друга частина неймовірної трилогії Джеральда Даррела про його дитинство, проведене на грецькому острові Корфу (перша книга – «Моя сім'я та інші звірі», а третя – «Сад богів»). По суті своїй "Птахи, звірі та родичі" – це збірка гумористично-натуралістичних оповідань, у яких Даррелл з неймовірною любов'ю та увагою описує природу і мешканців Корфу. Навіть в найогидніших черв'яків Джеральд знаходить красу і користь, а оспівана ним природа Греції розбурхує уяву і вабить, наче маяк. Тут розповідаються цікаві та смішні історії, що відбувалися з сім'єю Дарреллів на Корфу, а також про поїздку Марго (а пізніше і Джері з мамою) в Лондон. І не сумнівайтеся, що Джеральд все так само тягтиме в свій дім різноманітних і дивовижних тварин, а кумедна живність буде доводити вас до гомеричного реготу.

Джонатан Даррелл

Птахи,
звірі та родичі

Джеральд Даррелл

ПТАХИ, ЗВІРІ ТА РОДИЧІ

 Богдан

Даррелл Дж.
Птахи, звірі та родичі / Дж. Даррел ; пер. з англ. Ю. Красиленко. — Тернопіль : Навчальна
книга — Богдан, 2019. — 320 с.

ISBN 978-966-10-8381-2

Gerald Durrell. Birds, Beasts, and Relatives
© 1969, 2003 The Estate of Gerald Durrell

Опубліковано за згодою
The Estate of Gerald Durrell
c/o Curtis Brown Group Ltd.
Переклад з англійської Юлії Красиленко
Ілюстрації Марисі Рудської

Друга частина середземноморської трилогії (попередня — «Моя
родина та інші звірі», наступна — «Сад богів») відомого британського
письменника-аніمالіста, зоолога Джеральда Малькольма Даррелла,
присвячена золотим часам дитинства автора на грецькому острові
Корфу.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

*Теодорові Стефанідісу, із вдячністю
за жарти й навчання
Перама (1969)*

*...Віттям розкішним великі дерева
там скрізь зеленіли —
Груші дорідні, гранати і яблунь ряди рясноплідні,
В фігах солодких смоковниці й пишно-зелені оливи.
Та без плодів ніколи гілля тих дерев не лишалось —
Влітку то будь чи взимі — цілорічно. Віє там завжди
Теплий Зефір, і одні лиш зав'яжуться —
другі вже спіють.
Яблуко стигне за яблуком там, за грушею — груша,
Гроно там зріє за гроном, за смоквою — смоква солодка.
Далі — в розкішних плодах виноградник
розкинувся рясно...*

*Гомер, Одіссея, Пісня 7,
переклад Бориса Тена (1968)*

РОЗМОВА

Зима того року видалася суворою, і, навіть коли настав календарний час весни, крокусам¹, які, здавалося, зворушливо й затято вірили в існування сезонів, — довелося пробиватися крізь тонкий наст. Низьке та сіре небо було наготові натрусити снігу, а кусливий вітер завивав довкола будинку. Загалом, погодні умови для об'єднання родини склалися далеко не ідеальні. А особливо такої родини, як моя.

Я крадькома шкодував, що наша перша зустріч у Англії після Другої світової війни більше нагадувала перечікування якоїсь негоди. Події минулого не розкрили в нас найкращі прояви: мої рідні стали тільки чутливішими до образ, аніж зазвичай, дратівливими та менш спроможними до розуміння чийось думок, відмінних від їх власних.

Наче прайд похмурих левів, вони згрупувалися біля вогнища у каміні, такого високого й небезпечно яскравого, що полум'я щохвилини могло вихопитися з димаря. Моя сестра Марго підтримувала вогонь дуже простим способом, затягнувши до каміна всохле деревце зі саду. Воно поступово прогорало з одного кінця стовбура, в той час як інший простягся на килимку.

Мама в'язала. За її дещо розгубленим поглядом та мимовільним порухом губ можна було подумати, що вона стиха повторює молитви, а насправді присвятила себе складанню меню на завтрашній сніданок. Середульший брат Леслі занурився у вивчення грубезного посібника з балістики. Старший брат Лоуренс, загорнутий у розтягнутий рибальський светр з високим коміром, стояв біля вікна й люто шмаркався у великий червоний носовичок.

— Живемо у справді жахливій країні, — мовив він, войовничо повертаючись до нас, наче ми були безпосередньо відповідальні за ці кліматичні негаразди. — Варто лише зійти на берег Дувра, як на вас налітає навала застудних бацил. Ви взагалі розумієте, що це перша застуда, яку я схопив за останні дванадцять років? І тільки тому, що мені вистачило здорового глузду триматися подалі від цього Острова Пудингів! Усі, кого я тут зустрів, ходять та шморгають носом! У мене таке враження, що населення Британських островів з року в рік геть нічого не робить, окрім як описує кола з носовичками в руках і

пристрасно чхає одне одному в обличчя! Така собі каруселька повторного інфікування... Який шанс тут узагалі вижити?!

— Тільки тому, що ти занедужав, наближається кінець світу? — спитала Марго. — Ніколи не розуміла, чому чоловіки завжди роблять з мухи слона.

Ларрі недобро глянув на неї запаленими очима.

— Проблема в тому, що всі ви звикли страждати. Жодна адекватна людина, вільна від мазохістичних тенденцій, не залишиться в цьому вірусному раю ні на мить. Ви всі залякли на місці, й вам подобається плавати у морі хвороб. Єдине, що могло би виправдати таких людей — це те, що вони ніколи не бачили нічого іншого. Але ж ви знаєте смак сонця Греції і мали би це усвідомлювати.

— Так, любий, — примирливо мовила Мама. — Ти просто приїхав у такий час. Тут може бути дуже непогано. Наприклад, навесні.

Ларрі приморозив її крижаним поглядом.

— Як би мені не хотілося виводити тебе з блаженного стану, подібного до забуття Ріп ван Вінкля¹, але маю зазначити, що надворі зараз і є весна. Тільки поглянь! Потрібна упряжка хаскі, аби спуститися й відправити листа.

— Якихось півдюйма снігу! — пхикнула Марго. — Ти перебільшуєш.

— А ось я згоден з Ларрі, — раптом озвався Леслі, визирнувши з-за обкладинки книги. — До біса холодно. Геть нічого не хочеться робити. Навіть постріляти від душі неможливо.

— Отож, — тріумфально підсумував Ларрі. — А в цей же час у такій чудовій країні як Греція можна снідати просто неба, а потім спуститися до моря для ранкового купання. Тут мене дрижаки вхоплюють і зуб на зуб не попадає, то як у мене полізе якийсь сніданок?

— Ну що ти постійно туркочеш про свою Грецію! — спалахнув Леслі. — Це нагадує мені ту кляту книжку нашого Джеррі. Знадобилося кілька років, аби це пережити.

— Це тобі потрібні були роки? — ущипливо докинув Ларрі. — А як оце мені? Ти не уявляєш, як ця карикатура в дусі Діккенса занастила мій літературний портрет.

— До речі, з того, як він мене описав, випливає, ніби я ні про що,

крім зброї та човнів, і не думав, — мовив Леслі.

— Але, погодься, ти таки ні про що інше не думав, лише про зброю та човни.

— Мені перепало найбільше, — поскаржилася Марго. — Він тільки те й робив, що обговорював мої прищі.

— Та ні, вважаю, що ваші портрети вдалися йому доволі схожими, — озвалася Мама. — А от мене він зобразив справжнісінькою дурепою.

— Я би не заперечував проти пасквілів на мене, написаних гарною мовою, — продовжував Ларрі, й ніздрі його енергійно роздувались. — Але ж пасквілі поганою англійською просто нестерпні.

— Навіть назва чого варта, — нагадала Марго. — «Моя родина та інші звірі». Мені остогидли люди, котрі постійно запитують, якою саме твариною є я.

— А мені ця назва здалася вельми кумедною, любі, — м'яко мовила Мама. — Єдине, що він виклав не усі цікаві історії з нашого життя.

— Таки так, — погодився Леслі.

— Як це: не всі історії? — нашорошив вуха Ларрі.

— Скажімо, він не написав про те, як ти ходив на Максовій яхті довкола острова. Це було до всирачки весело.

— Якщо ця історія буде описана у книзі, я подам на нього позов до суду.

— Не бачу жодних підстав, бо це було насправді весело, — підхопила Марго.

— А як щодо часу, коли ти захопилася спіритичними сеансами? Припустимо, що він і їх згадає. Мабуть, це тобі припаде до смаку? — запитав ехидно Ларрі.

— Ні, мені це точно не сподобається! Але ж він і не напише! — жахнулася Марго.

— Отакої! Дзуськи! — торжествував Ларрі. — А що там у нас із судовим позовом, Леслі?

— Не розумію, навіщо було вплутувати мене у ту справу, — буркнув той.

— Так, я й позабувала всі ті бувальщини, — засміялася Мама. — Але переконана, що вони ще кумедніші за попередні.

— Я радий, що ти так вважаєш... — мовив я задумливо.

— Чому? — Ларрі вп'явся у мене очима.

— Бо я вирішив написати ще одну книгу про Корфу та викласти усі наші пригоди, — пояснив я з невинним виглядом.

Що тут почалося! Здійнявся несамовитий гамір.

— Забороняю! — ревів Ларрі, нестямно чхаючи. —

Я категорично проти!

— Ні, ти не писатимеш про мій спиритизм! — схлипувала Марго. — Мамо, скажи йому, щоби він того не робив.

— І про судовий позов не смій! — долучився Леслі. — Я цього не потерплю!

— А якщо ти наважишся згадати історію з яхтою... — гримів Ларрі.

— Ларрі, любий, не так голосно, — попросила Мама.

— То заборони йому писати продовження! — лютував Ларрі.

— Не верзи дурниць, мій дорогий, як я можу його зупинити? — стищувала його Мама.

— Ти хочеш, аби все повторилося? — продовжував шаленіти Ларрі. — Знову надходять від банку листи з проханням погасити кредит, дрібні торговці дивитимуться на тебе спідлоба, на ганку з'являтимуться анонімні бандеролі з гамівними сорочками, а решта родичів відсахнуть від нас. Якщо ти вважаєш себе головою родини, то втримай його від цієї писанини.

— Ларрі, ти перебільшуєш, любий, — захищалася Мама. — В будь-якому разі, я не зможу його зупинити, якщо він вже вирішив написати книгу. Не думаю, що це нам нашкодить. До того ж, Джеррі вибрав найкращі оповідки. Не бачу підстав, чому б йому не писати продовження...

Після цих її слів родина підхопилася, здійняла галас і заходилася запально пояснювати, чому мені не варто продовжувати. Я чекав, поки рейвах стихне.

— Окрім отих історій є ще чимало інших... — вів далі я.

— Яких, любий? — поцікавилася Мама.

Уся родина, розпашіла від праведного гніву, витріщилася на мене. Запала зловісна тиша.

— Зараз розповім, — мовив я неквапно. — Хотілося б описати твою любовну інтригу з Капітаном Крічем, Мамо.

— Що!?! — спалахнула Мама. — Ти цього не робитимеш... Інтрижка

зі старим мерзотником!.. Ще цього не вистачало! Я не допущу такої писанини!

— О, думаю, це найкраща бувальщина, просто-таки всім історіям історія, — слейно проспівав Ларрі. — Тремтлива пристрасть стосунків, солодкавий стародавній шарм героя... і те, як ти крутила цим бідакою...

— Ох, Ларрі, краще помовч, — розсердилася Мама. — Своїми теревенями ти мене вкрай розізлив. Джеррі, тепер і я не вважаю написання цієї книги добрим задумом.

— Я на твоєму боці, Мамо, — додав Ларрі. — Джеррі, якщо ти це опублікуєш, ми подамо на тебе до суду.

Перед лицем такої дружньої та соборної родини, яка укріпилась у своєму рішенні будь-що завадити мені, залишалось одне — сісти й написати продовження. Що я й зробив.

Створення подібної літератури приховує купу пасток для автора. Нових читачів постійно дратуватиме потреба зазирати у попередні книжки цієї трилогії, яких вони не читали, а тим, хто їх таки читав, буде не до вподоби повторення змісту вже знайомих їм книжок. Тому, сподіваюся, я знайшов золоту середину між цими двома крайнощами.

---

¹ «Ріп ван Вінкль» (1819) — новела американського письменника Вашингтона Ірвінга. Її протагоністом є житель селища біля Нью-Йорка, який 20 років проспав у Каатскільських горах і спустився, коли більшість його знайомих померли. Цей персонаж — символ людини, яка повністю відстала від часу і дарма витратила своє життя.

Частина перша

ПЕРАМА

Розділ 1

ПОСВЯТА

Острів простягнувся уздовж берегової лінії Албанії та Греції, неначе довгий, подзьобаний іржею ятаган. Його руків'я — гірські пасма, здебільшого неродючі й кам'янисті, з навислими брилами, що вподобали собі сині скельні дрозди² і сапсани³. Проте в долинах цієї гористої місцини, де води рясно струменять з-під пурпурово-золотих порід, ви побачите ліси мигдалю⁴ та волоського горіха⁵, що відкидають таку ж прохолодну тінь, як когорти тонкосписих кипарисів⁶ та срібнокорих смокв⁷ із листям завширшки як таріль. Лезо ятагана вкрито бентежними сизими кронами старезних велетенських олив⁸ (подейкують, що деяким з них понад п'ятсот років), неповторних у своїх артритних корчах, з дірчастими, наче пемза, стовбурами. На вістрі ятагана сліпучо виблискує піщаними дюнами і розлогими соляними болотами селище Лефкіми, прикрашене заростями бамбука⁹, і кожна бамбучинка рипить, хрускає, ніби шепоче крадькома щось одна до одної. Острів цей зветься Корфуⁱⁱ.

Ми прибули в серпні, коли розморений сонцем острів лежав, затамувавши подих, у жеврійному лазуровому морі, під небом, випаленим безжальними променями до зблідлого ультрамарину. Непевні мотиви, що змусили нашу родину спакувати валізи й залишити похмурі береги Англії, пояснювалися головним чином втомою від монотонного життя у британському передмісті з його депресивним і неприємним кліматом. Отже, ми фактично втекли на

Корфу, сподіваючись, що сонцесяйна Греція завдяки тривалому перебуванню тут вилікує нас від душевної та фізичної інерції. Майже відразу ми знайшли і першу віллу, і першого друга на острові.

Спіро був череватим чолов'ягою, який рухався качиною ходою, із великими міцними руками і смаглявим шкірястим набурмосеним обличчям. Він досягнув досконалості у дивній, але зрозумілій англійській мові й, до того ж, мав древній «Додж», на якому підробляв таксистом. Ми швидко збагнули, що Спіро самотній, як і більшість мешканців Корфу. Здавалося, не було нікого, кого б він не знав, і нічого, що не міг би добути або зробити для вас. Навіть найхімерніші запити родини сприймав доброзичливо висловлюючись, з помилками, які, однак, не заважали розуміти його:

— Не треба вам турботів про це. Спіро налагодять усе.

І справді налагоджував.

Першим кроком у його «налагоджуванні» було придбання вілли, позаяк Мама завжди наполягала на тому, аби наша майбутня оселя неодмінно мала ванну кімнату. Відтак, з'ясували, що цю вкрай необхідну складову здорового життя на Корфу треба добряче пошукати!

Але Спіро, напевно, знав про наявність вілли з ванною, і дуже скоро, після тривалого й войовничого галасу, супроводжуваного бурхливою жестикуляцією та рясним потовиділенням, він перевальцем переніс незліченні оберемки корисного краму й інших бебехів та переконався, що ми добре влаштувалися. Відтоді він перестав бути просто винайнятим таксистом, а перетворився на нашого доброго гіда, філософа й друга.

Вілла, яку знайшов Спіро, не була примітивною прямокутною цегляною коробкою, а майоріла яскравим кольором розчавленої суніці й, до того ж, мала зелені віконниці. Будинок причаївся у затінку величного оливкового гаю, що сповзав схилами до моря. Віллу оточував сад, не більший від носовичка, з клумбами, виконаними з геометричною точністю, що так до душі шанувальникам Вікторіанського стилю. Увесь сад був оповитий високим густим живоплотом із фуксії¹⁰, де таємничо шаруділи птахи. Після страждених років, що спливали у вогкому мороці Англії, сонячне сяйво, яскраві кольори й насичені аромати паморочили нас, наче

п'яний ковток молодого вина.

Зміни вплинули на кожного члена родини по-різному. Ларрі тинявся у своєрідному заціпенінні й час від часу декламував предовгі поетичні станси Мамі, яка їх або зовсім не слухала, або ж розгублено промовляла «Дуже мило, любий...» Сама вона перебувала у захваті від численних фруктів та овочів і левову частку вільного часу проводила на самоті за приготуванням складних вишуканих страв до сніданку, обіду та вечері.

Марго, переконана, що сонце зробить з її вуграми те, на що досі не спромоглись усі лікувальні пігулки та мікстури, із завзятою серйозністю засмагала в оливковому гаї і, врешті-решт, сильно обгоріла. Леслі, на своє превелике задоволення, виявив можливість вільного придбання смертоносної зброї у Греції і часто вирушав до міста, щоби поповнити арсенал різноманітним мисливським знаряддям — від стародавніх турецьких дулозарядних мультуків до револьверів та дробовиків. Оскільки він ще й наголошував на необхідності випробовувати кожную свою знахідку, наші нерви ставали дедалі розхитанішими. Як пожартував з деякою гіркотою одного разу Ларрі, ми жили так, неначе нашу віллу оточували революційно налаштовані повстанці.

У садочку в нескореній занедбаності буяли квіти та пишні бур'яни, кружляла, дзижчала, вистрибувала й вирувала різнобарвна круговерть комашні. Зрозуміло, що садок одразу ж привернув мою увагу. Якими б розкішними не були сади в Англії, вони ніколи не дивували таким розмаїттям живих істот. Мене захопило почуття ірреальності, порівнюване хіба що з появою на світ. У цих блискучих тремтливих променях я зміг по-справжньому оцінити насичено-червоне, як мисливський капелюшок, надкрилля сонечка¹¹, відмінний шоколадно-бурштиновий відтінок щипавок¹² і темний глибокий агат мурах¹³. Отож, міг усолоджувати зір спостереженнями невідомих мені незліченних істот: великих пухнастих ксилокоп, або бджіл-теслярів¹⁴, які вовтузилися, наче металево-сині плюшеві ведмедики Тедді, й гули самі до себе, важко перелітаючи з квітки на квітку. А що вже казати про сірчано-жовтих, чорно-смугастих метеликів-вітрильників¹⁵ у елегантних фраках, із крильцями, схожими на ластівчиний хвіст. Вони шугали над парканом, зарослим фуксією, витанцьовуючи один з одним

складні па менуету. Дивували мене язикани з родини бражникових¹⁶, котрі зависали перед квітами завдяки неперервній роботі крил, і довгими тонкими хоботками досліджували вміст кожного нектарника.

Я був надзвичайним невігласом, не знав найпростіших фактів із життя цих створінь і не мав довідника, до якого зазирнув би. Усе, що міг — спостерігати за тим, як вони вовтузяться у саду в якихось справах, або прихопити їх для детальнішого вивчення. Дуже скоро у моїй кімнаті вишикувалися батальйон банок з-під варення і коробок від печива, ущерть заповнених мисливськими трофеями з нашого крихітного саду. Їх доводилося проносити додому контрабандою, бо моя родина, за винятком хіба що Мама, сприйняла би можливість поселення цієї фауни у віллі зі зрозумілим занепокоєнням.

Кожен чудовий день приносив нові загадки про поведінку тварин, які лише підкреслювали мою необізнаність. Створінням, що інтригувало й, водночас, неймовірно бентежило мене, був жук-скарабей¹⁷. Я міг довго лежати на животі поруч із Роджером, моїм собакою, який стовбичив наді мною горою чорних кучерів, і, важко дихаючи, спостерігати за лискучими темними гнойовими жуками з вишукано вигнутими, мов у носорогів, рогами на голові, що перекочували один одному (з неабиякою відданістю) ідеально сформовану кульку коров'ячого гною. Для початку я хотів би знати, як їм вдається зліпити такий досконалий круглісінький витвір! Власні експерименти з глиною і пластиліном довели мені, що отримати абсолютно круглу кульку вельми непросто навіть тоді, коли сильно мнеш і розтираєш матеріал. Але ж скарабеї з їхніми колючими ніжками замість інструментів, не маючи кронциркулів або інших допоміжних засобів, майстрували прекрасні круглі кульки гною, схожі на повний місяць! І вже нові таємниці непокоїли мене: навіщо вони ліпили їх і куди подінуть?

Я розв'язав цю проблему або принаймні її частину, присвятивши увесь ранок спостереженням за парою жуків-гнойовиків і не бажаючи відволікатися від них на інших комах із саду. Не звертав уваги й на тихе скавучання і позіхання Роджера, котрий відверто нудьгував. Повільно, навкарачки, клапоть за клаптем я проплазував за скарабеями увесь садок: замалий для мене, але неохопний для них. Зрештою жуки дісталися невисокої купки м'якої землі під фуксією. Котити кульку гною догори було титанічною працею: кілька разів жуки

зашпортувались, і, коли здавалося, що вона от-от вислизне й відкотиться до підніжжя купки, поквапом перехоплювали її, і, як я собі уявляв, висварювали один одного. Врешті-решт вони підкорили вершину і почали спуск протилежним схилом. Аж раптом я помітив в основі купки круглу заглибину, такий собі колодязь. Туди і прямували скарабеї. Коли до неї залишилося кілька дюймівⁱⁱⁱ, один зі скарабеїв вихопився вперед і порачкував під склепіння, де всівся, бурхливо жестикулюючи верхніми ніжками, тоді як інший, докладаючи неймовірних зусиль (я майже переконав себе, що чую його захекане дихання), підкотив кульку до краю заглибини.

Після тривалої вовтузні у ритмі «тягни-штовхай» кулька повільно зникла у надрах, а за нею зчезли і скарабеї. Я відчув роздратування. Звісно, вони тепер збираються щось робити зі своїм витвором... Та як же я це побачу, коли усе відбуватиметься під землею? Сподіваючись на якусь підказку, я виклав своє запитання родині за сніданком.

— А й справді, як ці жуки використовують кульку гною?

На мить запала тиша.

— Напевно, вони вважають його корисним, любий, — промимрила Мама.

— Сподіваюся, ти не маєш наміру притягти кільканадцятьоро жуків додому? — поцікавився Ларрі. — Не збираюся жити у будинку, прикрашеному кульками лайна на усіх поверхах.

— Ні-ні, милий, я переконана, він не буде, — мовила Мама примирливо, але невпевнено.

— Ну, я просто попереджаю вас, от і все, — відповів Ларрі. — І, здається, він тримає всіх найнебезпечніших комах із саду в полоні своєї спочивальні.

— Вони, ймовірно, використовують його, аби зігрітися, — долучився до розмови про гнойових жуків Леслі. — Вельми тепла штука — гній. Ферменти!

— Якщо нам раптом знадобиться центральне опалення, — відповів Ларрі, — я про це пам'ятатиму.

— А раптом вони той гній їдять? — припустила Марго.

— Марго, люба, — зупинила її Мама. — Не зараз, ми ж іще не поснідали!

Я знову занепав духом. Моя родина анітрішечки не тямала в біології.

— Що тобі слід прочитати, — раптом озвався Ларрі, недбало підкладаючи собі мамине рагу, яке він щойно охарактеризував як несмачне, — ...що тобі слід прочитати — це Фабра^{iv}.

Я запитав його, хто такий Фабр, але здебільшого з міркувань чемності. Якщо Ларрі згадував якогось автора, запросто могло виявитися, що це маловідомий середньовічний поет!

— Натураліст, — вимовив Ларрі з набитим ротом, розмахуючи виделкою у мій бік. — Писав про комах та ще там щось. Я спробую знайти для тебе примірник.

Приголомшений такою несподіваною щедрістю мого старшого брата, я доклав зусиль, намагаючись бути дуже ввічливим упродовж найближчих двох-трьох днів і нічого не накоїти, аби не накликати на себе його гнів. Та минали дні, а книги все ще не було. Зрештою я забув про неї і присвятив увесь свій час іншим комахам у саду.

Проте слово «Чому?» повсюдно переслідувало мене і вселяло непозбувну бентегу. Чому ксилокопи вигризали крихітні кружальця з трояндових пелюсток і кудись летіли з ними? Що звичайні мурахи чинили з незліченними зеленими мухами, які відкладають личинки на майже всіх рослинах саду? Скидалося на пристрасні любовні ігри... Що становили собою дивні, прозорі, наче бурштин, тільця комах або мушлі, яких я знаходив на траві й оливкових деревах? Вони були порожніми оболонками, тендітними, немов попіл якихось істот, з бульбоподібними тільцями, витріщеними очима і парою товстих колючих передніх ніг. Чому кожна така шкірка мала розріз уздовж спини? Може, хтось напав на них і висмоктав усі життєві соки? Якщо це так, то хто саме? Я перетворився на киплячий казан питань, на які родина не спроможна була відповісти.

Одного ранку до нас завітав Спіро і заскочив мене на кухні, саме коли я показував Мамі останню знахідку: довгу, тонку, карамельного кольору стоніжку¹⁸. Я наполягав, попри Мамину недовіру, що ця істота випромінює вночі біле сяйво. Спіро влетів на кухню, обливаючись потом, зі звичним грізним і водночас стурбованим виглядом.

— Я забрав ваші пошти, міссіси Даррелли, — звернувся він до Мама, а потім побачив мене і привітався, уже звично для нас перекручуючи слова: — Ранок добрий, мастери Джеррі!

Яким же наївним я був, коли подумав, що Спіро розділить моє

захоплене ставлення до нової хатньої тваринки! Я тицьнув йому банку з-під варення, запрошуючи туди зазирнути. Спіро швидко поглянув на стоніжку, яка циркулювала на дні посудини, наче механічний іграшковий потяг, впустив листи на долівку і стрімко шугнув за кухонний стіл.

— Боже збав, мастери Джеррі! — заволав він. — Що ви робите з цими?

Спантеличений його реакцією, я пояснив, що це лише стоніжка.

— Вони — отруйні вилупки, міссіси Даррелли! — вигукнув Спіро. — Присягаю, мастери Джеррі не повинні мати справу з такими штуками, як ці.

— Так воно і є... — відказала Мама невпевнено. — Але ж йому дуже цікаво з ними усіма. Винеси її на вулицю, любий, аби Спіро не бачив.

— Лякає мене, — почув я слова Спіро, коли виносив із кухні дорогоцінну баночку. — Присягаюся Богами, міссіси Даррелли, лякає мене чимало, що ваш хлопчик знаходить...

Мені поталанило віднести членистоноге до себе у спочивальню, не перестрівши інших членів родини, де розмістив стоніжку на невеличкому тарелі, естетично оздобленому мохом і шматочками кори. Я був переконаний, що мої рідні повинні оцінити знахідку — стоніжку, яка світиться у темряві — тож планував влаштувати по обіді піротехнічне шоу. Одначе всі думки про стоніжку та її фосфоресценцію повністю зникли з моєї пам'яті, коли принесли пошту. Ларрі зазирнув у товстий коричневий пакунок і пожбурих ним у мене.

— Фабр, — лаконічно оголосив він.

Я похапцем роздер обгортку посилки, забувши про їжу, і знайшов усередині товсте зелене видання «Священний жук та інші» Жана Анрі Фабра. Захоплено розгорнув його і відразу ж натрапив на чудовий малюнок двох гнойовиків на фронтисписі, неначе близьких родичів моїх жуків. Вони котили гарненьку гнойову кульку. Я був у захваті й насолоджувався кожною миттю, повільно гортаючи сторінки. Текст буквально зачаровував: не перенасичений, не заплутаний, не громіздкий, він був написаний легкою та зрозумілою навіть для мене мовою.

— Відклади книгу, любий. Нумо їстоньки, поки все не вистигло! —

сказала Мама.

Я неохоче поклав видання на коліна, а потім напустився на їжу з таким завзяттям і апетитом, що надвечір страждав від гострого шлункового розладу. Але й ця прикрість не завадила мені поринути в перше читання Фабра. Поки моя родина сієстувала, я лежав у затінку мандаринових дерев і ковтав сторінку за сторінкою доти, доки перед вечірнім чаюванням розчаровано не помітив, що вони добігли кінця. Важко було добрати слів, аби описати мій піднесений настрій. Тепер я був озброєний знаннями і, здавалося, знав усе, що було відомо про скарабеїв. Віднині вони стали не просто загадковими комахами, які заклопотано повзають оливковими гаями, а моїми близькими друзями.

Приблизно у ті ж дні відбулась інша важлива подія, що підтримала мій палкий інтерес до природознавства — хоча не можна сказати, що я так уже цінував це тоді — зустріч з репетитором Джорджем, другом Ларрі. Високий, довготелесий, з коричневою борідкою і в окулярах, він мав ненав'язливе та водночас уїдливе почуття гумору. Цілком імовірно, що жодному вчителеві ніколи не доводилося стикатися з таким немотивованим учнем. Я не визнавав ніяких інших знань, окрім природничих, і тому наші ранкові заняття були непростими. Тільки тоді, коли Джордж об'єднував історію, географію й математику із зоологією, ми здійснювали справжнісінькі прориви. Та найкращим нашим часом був єдиний ранок на тиждень, присвячений лише природознавству. Ми з Джорджем критично роздивлялися мої знахідки, визначали їх і намагалися дізнатися про них якнайбільше. Так виник детальний польовий щоденник із кольоровими акварельними та чорнильними замальовками. Були там і сумнівні види, які ми мали ідентифікувати.

Згадуючи ті часи, маю відчуття, що і Джордж не менше за мене насолоджувався тими «природознавчими» ранками. Яюсь я вийшов йому назустріч. Шлях мій лежав через оливкові гаї до крихітної вілли, де мешкав Джордж, і ми з Роджером напівдорозі сховались у миртові зарості, чекаючи на його наближення. Він прийшов вчасно — у сандалях, вицвілих шортах і велетенському пошарпаному солом'яному брилі. Під пахвою Джордж тримав стосик книжок, а вільною рукою вимахував довгою тростиною без гілочок. Прикро зізнатися, що насправді було причиною зустрічі того дня. Роджер і я, сидячи

навпочіпки у солодкому омані миртових¹⁹ кущів, бились об заклад, чи збирається Джордж і сьогодні атакувати оливу.

Джордж був професійним фехтувальником і мав багато кубків та інших відзнак. Тому бажання ще раз довести свої здібності час від часу бентежило його. Він прогулювався стежкою, виблискуючи окулярами і розмахуючи тростиною, аж раптом угледів в якійсь з олив злого та підступного ворога, якого варто було провчити. І ось уже книги й капелюх відкинуті обабіч стежки, тростина у Джорджевій правиці перетворюється на шпагу, ліва куртуазно відведена назад, а сам фехтувальник крадькома підбирається до оливи. Повільно, навприсядки, наче тер'єр навколо кремезного мастифа, обходить дерево і, примружившись, вичікує на його перший недружній порух. Раптом — випад уперед! — і вістря тростини зникає в отворі на стовбурі оливи, а Джордж зі втішним «Ха!» відразу ж відхиляється назад, перш ніж дерево відповість на удар. Я зауважив: якщо цьому дуелянтові таланило потрапити кінчиком шпаги в маленьку заглибину на стовбурі, це означало не смертельну рану, а тільки незначну подряпину. Вона мала вкрай розлютити супротивника, бо вже за мить Джордж завзято боронив власне життя, витанцьовуючи на напружених ногах навколо оливи, робив випадати та відбивав удари, відстрибував, рубав повітря шпагою, ухиляючись від підступних па оливи. Все це відбувалося так швидко, що я не встигав розрізняти окремі рухи. Деякі дерева він поборював за мить, занурюючи тростину по самісінький ефес, але траплялися й майже рівні йому супротивники. Тоді запеклий герць не на життя, а на смерть міг тривати чверть години або близько того. Джордж зосереджено згадував усі хитрі трюки, аби прорвати оборону гігантського дерева і вбити його. Коли, нарешті, ворога було подолано, переможець гидливо витирав кров зі шпаги, напинав бриля, збирав книжки, натягав на голову капелюх і, наспівуючи, чимчикував далі. Я завжди давав йому змогу відійти на значну відстань, аби він не збагнув, що я став свідком його уявного бою, й не зашарівся.

Саме в цей час Джордж познайомив мене з тим, кому судилось одразу стати дуже важливою людиною в моєму житті, — доктором Теодором Стефанідесом. Тридцять три роки минуло, а й досі вважаю його одним із найчудовіших людей, яких коли-небудь зустрів. Біляво-попеляста кучма волосся і така сама борода, вродливі орлині

риси обличчя надавали Теодору схожості з якимось античним богом. І він, звичайно, мав бути таким всемудрим, як усі олімпійці. Крім медицини, Теодор знався у біології (особливо його цікавило життя мешканців прісних водойм), у поезії, писав та перекладав, був і астрономом, й істориком, та навіть примудрився знайти час між цими різноманітними заняттями, аби налагодити роботу єдиної на Корфу рентгенівської лабораторії. Уперше я звернувся до нього з приводу пасток-люків павуків-стрибунів²⁰ — істот, яких щойно виявив. І Теодор у неповторній, дещо сором'язливій манері розповів про них такі неймовірні факти, що я був украй зачарований. Приємно вразило й шанобливе ставлення Теодора до мене як до дорослого.

Після нашої першої зустрічі я був переконаний, що не побачу його знову. «Звісно ж, Теодор, як і всі велемудрі й знамениті, не матиме часу на теревені з десятирічним хлопчаком...» — гадав я. Аж раптом наступного дня від нього надійшов подарунок: невеличкий кишеньковий мікроскоп та ще й запрошення на чаювання до його будинку в місті. Там я напав на нього з повною торбою запитань, нишпорив, затамувавши дух, у багатющій бібліотеці в його кабінеті, годинами видивлявся крізь сьйливі об'єктиви мікроскопів дивовижні та прекрасні форми життя, які Теодор, немов фігляр, вичакловував із брудної каламутної краплини ставкової води. Того ж вечора нерішуче запитав Мама, чи може Теодор прийти до нас у гості.

— Чому б і ні, любий, — погодилася вона й додала: — Сподіваюся, він розмовляє англійською...

Варто розповісти вам, що Мама зазнала поразки у двобої з грецькою мовою. Лише день тому, після виснажливого приготування (а почала вона, треба сказати, удосвіта) особливо смачного супу на обід, ненька, вдоволена, налила трохи його в миску і передала покоївці. Та запитально глипнула на неї, оскільки Мама вимовила одне з небагатьох грецьких слів, що в'їлись їй у пам'ять.

— Ексо, — впевнено сказала Мама, сплеснувши руками. — Ексо!

Потому вона продовжила готувати їжу й обернулася саме тієї миті, коли покоївка зливала її чудовий суп у рукомийник. Після цього випадку в Мама виникла фобія щодо власних мовних здібностей.

Я був обурений маминою недовірою, адже Теодор послуговувався блискучою англійською мовою — насправді, набагато кращою за нашу.

Заспокоєна цим, Мама запропонувала мені відписати Теодорові й запросити його наступного четверга. Того дня, дві години поспіль, я, жертва емоцій, нервово вештався садком, очікуючи на нього, щохвилини виглядав із живоплоту... А що, як записка десь загубилася? Або ж він запхав її до кишені й геть забув про цей клаптик паперу, а зараз захоплено досліджує південний край острова? Чи, можливо, почув щось непевне про нашу родину і просто вирішив не приходити? Якби це виявилось правдою, присягаюся, що не зміг би так легко пробачити йому подібної реакції. Аж раптом я вгледів його, вбраного у чепурний твідовий костюм і капелюх гомбург^v.

Теодор простував крізь оливковий гай, крутив на всі боки тростиною і щось мугикав собі під носа. Через плече він перекинув торбину для зоологічних знахідок, що була такою ж невід'ємною його частиною, як руки або ноги.

На моє задоволення, Теодор мав миттєвий і до того ж гучний успіх у моїй родині. Він з легкістю міг обговорювати з Ларрі міфологію, грецьку поезію, історію Венеції, а з Леслі спілкуватися про балістику і найкращі мисливські угіддя на острові, охоче подейкувати з Марго про ефективні дієти для схуднення та лікування акне, а Мамі переказувати селянські рецепти й детективні пригоди. Родина почувалася з Теодором так само, як і я, коли чаював із ним. Він виявився насправді невичерпним джерелом інформації, і тому всі закидали його питаннями. Теодор з невимушеністю мандрівної енциклопедії відповідав на них, подекуди вкраплюючи гострі каламбури й веселі анекдоти із життя острова та острів'ян.

Якось Ларрі необачливо порадив Теодорові не заохочувати мене до вивчення природничої історії, бо наша вілла тісна та ще й доста нашпигована бридкими комахами, які тільки й потрапляли мені до рук.

— Не це мені муляє, — мовила Мама, — а сам Джеррі, який остаточно занехаяв себе. Справді, Теодоре, після кожної прогулянки з Роджером він має переодягатись у чисте. Й гадки не маю, що він робить з одягом...

Теодор у відповідь лишень весело хмикнув.

— Пам'ятаю, як одного разу... — почав, уклавши кусень пирога до рота й методично жуючи його. При цьому Теодорова борода наїжачилася, а в очах зажеврили радісні вогники, — ...я зібрався на

чаювання до деяких... е-е... так би мовити... моїх друзів... тут... у Перамі. На той час я служив у армії і дуже пишався тим, що мене підвищили до капітанського чину. Отже... е-е... ви знаєте... е-е..., аби похизуватись, я вирішив прибути при повному параді, тобто у мундирі, та ще й у ретельно вичищених чоботах зі шпорами. До Перами я дістався поромом, зійшов на берег і на заболоченій ділянці раптом побачив досі невідому мені рослину. Звісно, я намірився її гербаризувати. Намацуючи ногами стежку на тому, що... е-е... ви знаєте... здалося мені твердим ґрунтом, я раптово аж по пахви занурився у смердючу муляку. На щастя, поруч було деревце, і мені... е-е... вдалося вхопитися за нього й витягти себе звідтіля. Але я від попереку донизу вкрився смердючим чорним мулом. Море плюскотіло... е-е... ви знаєте... зовсім близько, тож... е-е... подумав, що краще відразу обмитися чистою морською водою, ніж залишитись у багнюці, тому я увійшов у воду і почав плюскатися. Саме того моменту дорогою над морем проїжджав автобус. Тільки-но уздрівши мої картуз та кітель, водій автобуса відразу зупинився так, щоби всі пасажери могли... е-е... краще бачити цю виставу. Вони й без того були дещо спантеличені, а ще більше здивувалися, коли я вийшов з моря у чоботах зі шпорами... — урочисто завершив оповідку Теодор і чекав, поки ущухне сміх.

— Ви знаєте... — задумливо та цілком серйозно мовив. — Безумовно, тоді я підірвав їхню віру в здоровий глузд нашої армії.

...Теодора радо зустрічали в нашій родині, й він намагався відвідувати нас щотижня, а інколи навіть частіше, коли нам випадала нагода відірвати його від численних занять.

Тієї ж пори ми збагатилися багатьма друзями серед сусідських селян, незмінно гостинних, адже будь-яка, навіть найкоротша, прогулянка тривала невизначений час. У кожній оселі нас частували келишком домашнього вина, фруктами, запрошуючи до розмови з господарями, щоби відчутти смак простого життя. Побіжно, ці зустрічі були нам корисними. Наша невпевненість у грецькій розмовній поволі відступала, і скоро ми відкрили для себе, що спроможні успішно підтримувати порівняно складні теми у балачках з нашими місцевими друзями.

Невдовзі нам виявили шану й підкреслили особливе ставлення

спільноти. На знак визнання ми отримали запрошення на весілля. Віддавали Катерину, сестру нашої покоївки Марії. Наречена була пишною дівчиною зі щирою сяйливою усмішкою й карими очима, великими і, здавалося, м'якими, наче братики²¹. Весела, зваблива, дзвінкоголоса, мов соловейко, вона у свої двадцять розбила не одне парубоцьке серце. Тепер Катерина зупинила вибір на Стефаносі — двожилському і симпатичному хлопцеві, який губився та ніяковів навіть од її погляду, червоніючи від кохання.

Коли вас запрошують на весілля, як ми швидко з'ясували, не слід чекати напівмір. Дійство починається із заручин. Ви прямуєте, навантажені подарунками, до будинку нареченої, яка грічно дякує вам і активно частує вином. Коли гості дещо розімліють, майбутні чоловік та дружина починають збиратися до місця, що буде їхньою оселею, в супроводі музик (дві скрипки, авлос^{vi} та гітара), котрі виграють бадьорі мотиви. У хвості процесії плентаються гості з дарами.

Подарунки Катерині становили чудернацьку суміш. Найголовнішим було велетенське двоспальне латунне ліжко, яке четверо друзів Стефаноса несли попереду весільного кортежу. За ним чимчикувала вервечка гостей із простирадлами, напірниками, подушками, дерев'яними стільцями, пательнями, великими суліями з олією та іншим крамом. Подарунки поклали в новому помешканні, гості хильнули по чарочці за здоров'я молодят і новосілля, після чого трохи напідпитку розійшлися по домівках — чекати новий акт драми під назвою «весілля».

Ми запитали трохи невпевнено, чи може Теодор відвідати свято з нами. Наречена та її батьки були в захваті від цієї ідеї, оскільки, як вони пояснили з притаманною їм невимушеністю, коли і яке ще весілля в цих краях може похвалитися тим, що запросили цілу англійську родину й справжнього доктора?!

Нарешті настав той визначний день, і ми, гарно вбрані, підхопили Теодора на шляху до будинку Катерининих батьків, де мала відбутись урочиста церемонія. Він стояв серед оливкових дерев, а за ними вигравало море. Коли ми туди дісталися, будиночок гудів, наче роз'ятрений вулик. Родичі з віддалених довколишніх сіл попрійжджали на віслюках. Древні чоловіки і старезні баби обсіли будинок, цмулили вино як воду, невпинно й жваво пліткували, наче

сороки. Для них це був великий день, і не тільки тому, що мало відбутися весілля, а й тому що, живучи одне від одного за десять миль^{vii}, вони, ймовірно, вперше за двадцять років мали змогу обмінятися новинами і переповісти скандальні чутки.

Сільські музики були в запалі — жалібно стогнали скрипки, дзвеніли гітарні перебори, покинутим цуцням скавучав авлос. Молодь під цю музику витанцьовувала у затінку дерев, а поруч над яскравою хризантемою полум'я шкварчали на рожні та вкривалися пухирями туші чотирьох ягнят.

— Хе! — вигукнув Теодор, і його очі засвітилися цікавістю. — Те, що вони зараз виконують — танець Корфу! Ця... е-е... мелодія виникла тут, на острові. Деякі авторитети, звісно, вважають, що танок... тобто послідовність кроків... виникла на Криті, але, схоже на те, що це, так би мовити, продукт лише Корфу!

Дівчата в яскравих, як оперення щиглика, костюмах вишикувалися півмісяцем, а попереду них гарцював смаглявий молодик з багряною хусткою, вихиляючись, вистрибуючи, припадаючи на коліна, б'ючи поклони, як розпашілий півник перед зачарованими його фокусами курочками. Катерина з родиною вийшли вперед, аби привітати нас і супроводити на почесні місця за похиленим довгим дерев'яним столом, засланим білою тканиною. За ним уже сидів пречудовий старий священик, який приготувався до церемонії. Він був завтовшки як кит в обхваті, з білосніжними бровами, вусами й бородою, такою густою та пишною, що з неї виглядали лише мерехтливі оливково-чорні очі й винно-червоний ніс. Тільки-но панотець збагнув, що Теодор є лікарем, одразу із доброти серця виклав у подробицях незліченні симптоми своїх численних хвороб (які Бог вважав за потрібне послати йому!). Коли ж Теодор порадив уживати менше вина і займатися фізичними вправами для зцілення болячок, священик довго реготав із цих наївних рекомендацій.

Ларрі вихопив очима із кола танцюристів Катерину в білій весільній сукні. Блискучий атлас підкреслював округлі форми її живота, не зовсім властиві нареченій.

— Це весілля, — зазначив Ларрі, — відбувається не... занадто рано!

— Тихіше, любий, — прошепотіла Мама. — Хтось може розуміти англійську...

— Цікавий факт... — попри її застереження почав Теодор. — Те, що на багатьох весіллях ви знайдете наречену в... е-е... хм... подібному стані. Селяни тут дотримуються вельми старомодних поглядів. Якщо хлопець... е-е... серйозно залицяється до дівчини, її родина не має жодних сумнівів, що він із нею таки одружиться. А й справді, якщо ж він захоче... гм... ви знаєте... втекти, власна рідня та сім'я нареченої затримують його. Коли хтось із хлопців обирає собі дівчину, всі тутешні парубки... е-е... кепкують з нього і сумніваються з його... е-е-е... чесноти... хм... ви знаєте... як потенційного батька. Вони й доводять бідолашу до того стану, що він майже змушений... е-е... ви знаєте... гм... засвідчити свої здібності.

— Дуже нерозумно! — сказала Мама.

— Ні, жодним чином! — озвався Теодор, намагаючись виправити ненауковий підхід матері до проблеми. — Насправді, це вважають цілком нормальним, ба навіть хорошим знаком для нареченої — бути вагітною. Це доводить її... хм... так би мовити... родючість.

Цієї миті панотець звів на подагричні ноги своє дебеле тіло і попрямував до головної зали, аби розпочати основну церемонію. Водночас юрба юнаків із жартами та сміхом заштовхнула до будинку Стефаноса, у затісному костюмі. Бідолаха був аж мокрий від хвилювання, але, водночас, приголомшений своєю удачею. Катерину привели з іншого боку гомінливі дівчата.

Головна кімната була маленькою, тому, коли до неї впхався ще й огрядний панотець із церковним приладдям, місця залишилось якраз для щасливої пари. Решта мала задовольнитися зазіранням у прочинені двері або вікна. Служба тривала неймовірно довго і була незрозумілою, хоч я міг чути, як Теодор перекладає її уривки Ларрі. Мені вона здалася комбінацією з непотрібних примовлянь, незліченних хресних знамень та збризувань святою водою. Аж раптом над чолами Катерини та Стефаноса, наче ореоли над святими, замайорили дві маленькі квіткові плетениці. Їх час від часу змінювали місцями під монотонне бурмотіння панотця. Гості, котрі тримали плетениці, прибули на весілля давненько й від утоми виконували інструкції священика не так як слід, тому плетениці час від часу стикалися над нареченими. Нарешті молодята обмінялись обручками, надягнувши їх на огрубілі від праці засмаглі пальці. Відтоді Катерина

та Стефанос стали подружжям, сподіваюся, остаточно й назавжди.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ